

SENSORVEILEDNING POL 1001 høsten 2016

Opgavene i politisk atferd var (studentene skulle svar på alle spørsmålene):

1. Uttrykket «arealdemokrati» har blitt brukt i debatten om den nåværende norske valgordningen ved stortingsvalg. Hva sikter debattantene som bruker dette uttrykket til?
2. Hva er «samtaledemokratiet» i følge Willy Martinussen og hva kjennetegner deltakerne i samtaledemokratiet?
3. Hva er «valenspolitikk»? Gi eksempler.
4. Hva er «partiidentifikasjon»? Vurder (kort) om partiidentifikasjon kan ha hatt betydning for valget av Trump som ny president i USA.
5. Hva kjennetegner et politisk «stridsspørsmål» («issue») i følge valgforskningen? Noen hevder at EU-saken er det viktigste stridsspørsmålet i Norge i etterkrigsperioden. Drøft dette argumentet i lys av begrepsets innhold.
6. Hva er en «priming-effekt»? Gi et eksempel og forklar effekten.

Om oppgave 1.

Begrepet «arealdemokrati» har blitt brukt kritisk om den nåværende norske valgordningen. I beregningen av mandatfordelingen mellom fylkene (valgekretsene) tar en hensyn til fylkets areal og avviker dermed (noe) fra prinsippet om en velger en stemme. Det klareste eksempelet på et overrepresentert fylke er Finnmark. Det er viktig å merke seg at ordningene med utjanningsmandater sørger for korrekt (proporsjonel) fordeling mellom partiene uavhengig av hvor representantene kommer fra.

Dette er en krevende oppgave, særlig for de som ikke har fulgt forelesningene.

Om oppgave 2.

«Samtaledemokratiet» i Martinussens artikkel er det andre kaller «kommunikativt demokrati» i forlengelsen av teorien til Habermas. I forlengelsen av Habermas er det vanlig å framstille kommunikativt demokrati som en forlengelse/videreføring eller variant av deltakerdemokrati. Martinussens analyser viser at dette empirisk er svært misvisende. Den demografiske og politiske (interesse og organisering) profilen til deltakerne i samtaledemokratiet og deltakerdemokratiet er helt ulike. De som deltar i samtaledemokratiet er få og deres sosiale status (særlig utdanning) er høyere enn selv deltakerne i det Martinussen kaller «konkurransedemokratiet» (partikanalen). Den «store samtalen» er med andre ord ikke særlig stor.

En grei oppgave for den som har lest pensumartikkelen.

Oppgave 3

Begrepet valenssaker er gjennomgått på forelesning og en hel pensumartikkel (Clark et. al. 2011 <http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/17457289.2011.562614>) fokuserer på betydningen av valenspolitikk i Storbritannia. I deres analyse bygger Clark et. al. opp en modell av valenssaker (særlig økonomi) og partiidentifikasjon for å forklare utfallet av 2010 valget. De tolker også partiidentifikasjon som en slags valensvariabel i tråd med Fiorina. Hvis studentene velger norske eksempler vil antakelig evnen til å bygge og holde sammen koalisjonsregjeringer, evne til å drive saker (statsbudsjett) være aktuelle, i tillegg til de opplagte eksemplene knyttet til valenssaker (Klimagasser kan være et aktuelt eksempel etter at FrP ikke lengre forekter problemet).

Har studentene forstått begrepet bør dette være en lett oppgave.

Om oppgave 4.

Fenomenet partiidentifikasjon er beskrevet i Listhaugs artikkel om de klassiske valgmodellene og forklart i forelesning. Ut fra forskning vet vi foreløpig lite om hvilken rolle partiidentifikasjon spilte for valget av Trump, men det er meget sannsynlig at partiidentifikasjonen fikk mange republikanere til å stemme Trump til tross for at de støttet andre kandidater i primærvalgene, at de mislikte Trump som person, etc.

Dette er nærmest en plankeoppgave. Studenter som ikke greier å resonnerer noe rundt dette er kandidater for F.

Oppgave 5

I undervisningen og pensum er begrepet «stridsspørsmål» (issue) knyttet enkeltsakers evne til å lage bevegelse i velgerskaren med påfølgende omgruppering av partienes politiske posisjoner og koblinger til ulike samfunnsgrupper (dealignment). EU-saken (særlig striden i 1970-72) har blitt framstilt som det viktigste stridsspørsmålet i denne betydningen, regjeringen Borten som falt, regjeringen Bratteli som valgt å gå av, ideen om «sentrumsregjeringen» som ble realisert i 1997, velgervandringene, bruddet mellom SP og H, osv.

Det burde være mer enn nok å skrive om og oppgaveteksten henter studenten i riktig retning.

Om oppgave 6

Primingeffekten, slik den er beskrevet i pensum, består i at vurderingene av politiske aktører (presidenter, partier) skifter i takt med hvilke saker som dominerer mediens dagsorden. Pensumartikkelen beskriver Clintons seier over Bush som et resultat av at mediens dagsorden skiftet fra den såkalte Gulfkrigen til hjemlig økonomi.

De beste besvarelsene peker på at primingeffekten er en variant eller videreføring av argumentet om dagsordeneffekten. Virkelig avanserte studenter kan kanskje knytte det til kognitiv psykologi, først og fremst skjemateori.

Bortsett fra den første oppgaven er spørsmålene i atferd ikke spesielt krevende, men tidspresset gjør at studentene ikke har mye tid til å tenke seg fram til svarene og eksemplene. Slik sett kan en si at oppgaven gir uttelling til de som har lest og tenkt før eksamen og er mer krevende for de studentene som bedriver intelligent gjetting.

Politisk teori

Studentene må besvare alle ledd i alle de tre spørsmålene.

I

Aristoteles' bok *Fysikken* leses i dag lite – den leses til nød av enkelte idéhistorikere med spesielle interesser. *Metafysikken* leses imidlertid fremdeles – og med stor iver. Hvordan kan det ha seg at *Fysikken* er håpløst avleggs, mens *Metafysikken* fremdeles er aktuell – og *Etikken*, *Retorikken* og *Politikken* er pensum på universiteter over hele verden?

Fysikk er i prinsippet det samme fagfelt på Aristoteles' tid som det er i dag: det er vitenskapen om naturen – som i mange hundre år het 'naturfilosofi'. Når Aristoteles' *Fysikken* leses lite i dag, så er det fordi boka ikke brukes til å forstå fysikk eller andre deler av naturvitenskapen; den gir ingen forståelse av elementære byggesteiner eller fundamentale krefter som moderne fysikk drøfter (atomer, molekyler, masse, energi, bevegelse...). Boka kan imidlertid være av verdi for de som søker å rekonstruere antikkens ontologi og verdenssyn.

Aristoteles' *Metafysikken* drøfter tilværelsens grunnleggende prinsipper – bl.a. om menneskets natur (antropologien), om guds natur (teologien), om det gode og det onde (etikk, morallære). Dette er fremdeles grunnleggende spørsmål i filosofi, humaniora og langt inn i samfunnsvitenskapene (i politikken er læren og styresett og regimetyper fremdeles i stor grad en funksjon av om en mener mennesket er god eller ond av natur, et følelsesvesen eller et fornuftsvesen...). Nettopp denne sammenhengen mellom menneskesyn (antropologi) og politisk og økonomisk teori er diskutert på pensum – i Francis Fukuyamas *The End of History and the Last Man* (bl.a. a kap II). Fukuyama viser hvordan antikkens naturvitenskap er helt avleggs i dag. Dette tar han som et tegn på at verden går fremover. Han argumenterer med at siden tidligere tiders naturvitenskap er avleggs, så viser naturvitenskapene fremskritt; ja, det er naturvitenskapene som driver menneskenes kunnskap og menneskehetens makt over natur og samfunn fremover, hevder han. I lys av dette hevder han at teorier om at historien gjentar seg, de har svært lite for seg.

Etikk og moral har imidlertid ikke endret seg særlig fra Aristoteles' tid. Grunnleggende innsikter i menneskets natur, i politisk filosofi og i forestillinger om 'det gode liv' har heller ikke endret seg særlig mye siden antikken

II

Definér og drøft begrepene 'fortuna' og 'virtu'. Bruk dem til å presentere sentrale argumenter i Machiavellis politiske teorier. Redegjør deretter for Machiavellis regimetyper. Bruk til slutt regimetyperne for å drøfte Machiavellis syn på politisk utvikling.

Svarene finnes i pensumboka *Fyrsten*. Når Machiavelli nevner *fortuna* oversettes dette ofte med 'lykke', men burde vel heller oversettes med 'hendelse' ('event'). Når Machiavelli nevner *virtu*, oversettes det ofte med 'dyd', men burde nok heller oversettes med 'ferdighet' eller 'dyktighet'. Machiavellis poeng er dette: at livet plasserer et menneske i stadig nye situasjoner og dette må mennesket takle med de ressurser/ferdigheter det har.

Livet kan plassere mennesket i tilfeldige og uforutsette situasjoner. Dette 'fortunas' verk (og altså da ikke verket til 'lykkens gudinne' eller 'hellets gudinne', men skjebnens eller 'lykkehjulets gudinne'. Machiavelli sammenligner bl.a. fortuna med en storm eller en flom). Menneskene må takle disse nye (ofte uventede) situasjonene. Og de individene som har visse ferdigheter eller egenskaper – som Machiavelli lister opp og altså kaller *virtu* – vil klare å takle dem bedre enn de som ikke har dem. I kraft av sin *virtu* kan individer få orden på sitt liv og kontroll med sin livets luner.

Hvilke egenskaper er dette? Sluhet og styrke er klart blant politikkenes viktigste dyder (Machiavelli snakker om å være sterk som en løve og lur som en rev). Et fleksibelt forhold til sannheten hører også med blant den effektive politikers / fyrstes gode egenskaper. Utover dette er ikke Machiavelli spesielt presis.

Machiavelli er vittig. Han bruker ordspill og kjønns-stereotyper; han skriver at *Fortuna* er en kvinne og at *virtu* er mannlige egenskaper (og dette er bokstavelig talt riktig: *vir* betyr mann på Latin). Kvinner er lunefulle og gåtefulle. Men de lar seg temme: en mann (en ordentlig mann, en machomann) kan spille på sin mannlighet og få kvinner til å føye seg...

Hvor mye herredømme er det snakk om? Et individ kan i kraft av sin *virtu* kontrollere halvparten av eget liv, skriver Machiavelli. Riktig svar på siste delspørsmål, altså: rundt 50 %.

Machiavellis regimetyper bygger på en syklisk historieforståelse. Han antar kaos eller 'en naturtilstand'. En sterk hersker kan skape sosial orden ut av kaos: han kan skape et prinsipat eller et fyrstedømme – som er den mest primitive av alle regimetyper hvor orden skapes av en fyrste med makt og styrke. En god og klok fyrste kan inkludere flere i de politiske beslutningsprosessene og etablere et fåmannsvelde (aristokrati/oligarki). Et fåmannsvelde kan i sin tur utvikle seg til en republikk – en blandet styreform hvor også folket deltar i politikken gjennom valg.

Politikk er imidlertid det muligste kunst. En dårlig fyrste kan mislykkes og styresettet kollapse i kaos. Eller et fåmannsvelde kan mislykkes og styresettet kan falle tilbake til prinsipatets form – eller til kaos. Eller en republikk, dersom borgerne korrumpes og mister sine borgerdyder, kan gli tilbake til et fåmannsvelde – eller et prinsipat eller til kaos...

En god besvarelse bør ha forståelse for Machiavellis analysenivåer: at tradisjonelle dyder (som ærlighet og sanndruhet) er gode egenskaper i forhold mellom vanlige folk (på det mellommenneskelige plan innad i stater). I politikk mellom fyrster (dvs i politikk på statsnivå, og særlig i forhold som gjelder statens sikkerhet) gjelder *andre* normer og *andre* regler. En fyrste må naturligvis kjenne til de etablerte dydene – og han må gi inntrykk av at han overholder dem. Men han må også kunne bryte med dem dersom det skulle vise seg nødvendig.

Studenter som hevder at Machiavelli er ond, at svindel er bra og at løgn og lureri er fyrstelige dyder, har ikke forstått poenget. Machiavelli mener ikke at ondskap er en dyd og at løgnere vil lykkes i politikken; det han mener er at politikk passer dårlig for prinsippryttere og pyser. At den som er påståelig og prinsippfast vil mislykkes. At politikk krever fleksibilitet og en pragmatisk innstilling til løsninger – selv om løsningene skulle gå på akkord med etablerte prinsipper.

III

A) Fukuyama viser til flere teoretikere som drøfter ‘det første mennesket’. Velg to av disse. Gjengi kort deres syn på staten; sammenligne de to teoretikerne og pek på likheter og forskjeller mellom dem. B) Hvem (eller hva) er Fukuyamas ‘siste menneske’?

‘Det første mennesket’ viser til innbyggere i naturtilstanden; de presenteres som rasjonelle mennesker av kontraktfilosofer som f.eks. Hobbes og Locke.

‘Det siste mennesket’ er Friedrich Nietzsches begrep. Det viser til en forestilling om mennesket som lever i makelighet og lykke – som i sin jakt på makeligheten har mistet alle menneskelige egenskaper. Dette er ‘mennesker uten bryst’ – dvs rasjonelle egoister som verken har mot eller hjertelag.

En god besvarelse må ha med Fukuyamas poeng om at når historien er slutt – når det liberale demokratiet ‘har seiret’ – så slutter konflikter; men samtidig blir også verden forferdelig kjedelig. Det er ikke nødvendigvis slik at paradiset på jord oppstår etter historiens slutt. For ved historiens slutt har de fleste borgerne også mistet sin interesse for i politikken; de er mer interessert i å tenke på seg selv og å leve et makelig liv. De foretrekker livet til en uvitende og lykkelig gris og vil unngå å være en klok (men ulykkelig) Sokrates. Fukuyama spekulerer på om det er verd å gjenopplive menneskets karakteristiske egenskaper – som antikkens ‘*thymos*’ – fordi dette vil innebære å oppfinne politikk og konflikter på nytt.